

Подвиг Каменяра (1966)

Гончар Олесь Терентійович

Україна нова, возз'єднана, соціалістична вшановує сьогодні свого великого сина, свого славетного Каменяра.

Для цього ми у Львові.

Окрім усього, Львів дорогий нам ще й тим, що це місто Франкове, місто його титанічної праці, Каменярева фортеця, звідки він словом гарматної сили бив по імперіях зла і реакції, по брехні й тупості, звідки він подавав руку дружби й вірності передовим людям усіх народів.

Світанок Франкового життя починався біля маленького вогню закуреної батькової кузні, а його високий життєвий захід догоряв у променях європейської слави. З плином літ слава Франкова росте, нині шану йому складають усі народи Радянського Союзу, пам'ять великого сина українського народу вшановується цього року, за рішенням Секретаріату ЮНЕСКО, в усьому світі.

Після Шевченка не було в нас такої постаті. Отже, не буде перебільшенням сказати, що Шевченко й Франко — це справді ті два могутніх крила, які винесли українське слово, українську культуру на простори світові.

Франко ніколи не був письменником тільки Галичини. Коли шістдесят років тому, у вересні 1906 року, вчена рада Харківського університету надала Франкові почесне звання доктора російської словесності, то це було визнання його літературних і наукових заслуг не лише гуртком прогресивної харківської інтелігенції, це його, сина Галичини, увінчувала шаную і любов'ю вся Україна, мовби засвідчивши цим актом загальнонаціональне значення Франкової геніальної творчості, його багатоплідної подвижницької праці, його боротьби.

Те, що Франко був такий близький до ідей наукового соціалізму, що він з таким запалом юності пропагував ці ідеї серед українських трудящих, багато про що нам говорить; він був справді передовою людиною свого часу і, як мало хто, почував рух історії, а співчуття до трудової людини, вміння побачити її справжню роль у житті дали Франкові змогу стати першим співцем українського робітництва, одним з найполум'яніших співців європейського пролетаріату, поетом, якому було під силу викарбувати вічні строфи «Вічного революціонера».

Як і в творчості Шевченка та Лесі Українки, у Франка нас приваблює океанно-широкий діапазон його творчих інтересів, захоплень; не можна не схилитись в довічній пошані перед непокійливим розумом генія, перед тими роботящими руками, які так невсипущо, так самозречно, до самого скону трудилися задля України, задля свого народу. Відомо, як ставився Франко до передової російської літератури, скільки зусиль доклав, щоб донести її правду, її гуманізм до українського читача. Мабуть, немає в світі такого народу, до культури якого б не сягали Франкове зацікавлення, його безконечно допитлива думка. Невситима душа письменника з отим її *semper tiro!* прагнула черпати з усіх культур, з духовних набуток народів Заходу і Сходу, черпала, щоб передати потім це все своєму народові, розширюючи його погляд на світ, на людство, робилося це для того, щоб і в такий спосіб збагачувати рідну культуру, розвивати і вдосконалювати знання, уявлення, мистецькі смаки свого народу. Нам дорога ця

Франкова височінь, войовничий інтернаціоналізм його творчості так само, як і його непримиренність до хуторянства, провінційності, непримиренність до тих, чий куций ідеал завершувався картиною убогої відрубної самоізоляції.

Так, Франко вмів широко мислити, заобрійно бачити, в душі у нього не вигасала потреба братерства й солідарності між народами, але відступництво від свого народу було йому огидне, до тих, хто забував, чий він хлібом вигодуваний, якою мовою випоєний, Франко не знав пощади. І це нам у ньому теж близьке й дороге.

Спадщина Франкова невичерпна.

Україна чекає від Академії 50-томного видання творів Івана Франка, найповнішого видання його невмирущих поезій, художньої прози, перекладів, літературно-критичних, філософських, наукових праць. Уже час, щоб Франко постав перед народами в усій своїй величі.

Жива школа багатющого, неоціненного Франкового досвіду зберігає силу взірця й для нас, сучасних українських письменників, для всієї нашої багатонаціональної літератури. Бойовитість творчості, глибина соціально-психологічних досліджень, відданість кожним своїм словом справі народу, справі прогресу людства — це саме те з Франкового життя, що хвилює нас, що може сприйматися нами як його заповіді. Літературі нашій і сьогодні потрібні Франкова одержимість, його трудолюбство, громадянська активність, широта мислення, увага до всього юного, талановито ростучого, зневага до схеми й канону, нам і сьогодні треба його мужності, несхитності й гарту.

Франко стоїть серед тих великих порадників, мислителів-гуманістів, до яких людство завжди буде звертатись. Те, що і в нашу цивілізовану епоху раз у раз чуємо то тут, то там, то в такій, то в іншій формі вибухи мракобісся, масового сказу, коли знов — іноді зовсім несподівано — виходить на арену руйнач і вандал, і вже трощиться витвір античного генія, і рука недолітків з потьмареною психікою шпурляє у вогонь книги Шекспіра, Гете, Толстого, — це все пересторога, все це говорить про те які складні шляхи людського поступу і яких вірних, безстрашних захисників потребують сьогодні людська цивілізація, людське майбутнє, світлі людські ідеали. Складні умови сучасності вимагають згуртування всіх сил прогресу, і ми розуміємо, як потрібно нам зміцнювати нашу єдність, солідарність, щонайперше братерську, в тяжких боях здобуту єдність народів нашої Соціалістичної Вітчизни.

1966

Постійна адреса: http://ukrlit.org/honchar_oles_terentiiovych/podvyh_kameniara